

TRADITIONAL MEDICINE. ASPECTS OF BELIEF AND RELIGIOUS PRACTICES IN THE TOPONYMY OF BISTRA AND SEBEȘ VALLEYS (CARAȘ-SEVERIN, ROMANIA)

Diana Boc-Sînmărghitan

Lecturer, PhD, "Victor Babeș" University of Medicine and Pharmacy, Timișoara

Abstract: The uncontested influence of the semantic and onomasiological area of the religiosity had during the time over the various environments of our existence is reflected also by the toponymy. As only few historical documents exist or ever none at all, long time it was linguistics that brought to light periods of time less known. Aspects of belief and the religious practices are essential conditions, and the traditional medicine, in its holistic approach is based upon the spiritual therapies that individually or in association with other therapies are bringing their contribution to nursing, diagnosis and prevention of maladies. Of a real use in performing this task turns out to be the study of proper nouns. Together with lexical borrowings and dialects, these bring major benefits to archaeology and history, onomastics closely collaborating with other sciences and disciplines too. As we can deduct also from the title, in this study we will focus on the category of topical appellatives belonging to the religious vocabulary. The region of Banat including the area of Bistra and Sebeș Valleys is offering from this point of view, a very generous research area. The topical appellatives discussed herein are designating the sanctuaries and the religious objects, the divine / evil forces or elements of the ritual scenario. The purpose of our paper is to meet this research desideratum.

Keywords: topical appellatives, religiosity, therapies, Bistra and Sebeș Valleys.

S-a vorbit despre toponimie ca fiind „știința legăturii dintre om și pământ” (Ioniță 1982: 19) care, prin caracterul ei de arhivă, scoate la iveală stări interioare, interpretări subiective, constatări. Studiul ei este relevant pentru istoria unei comunități, pentru cultura sa materială și spirituală, prin aceste relicve reflectându-se „întregul fel tradițional de viață al unui popor” (Homorodean 1980: 30).

Influența de necontestat pe care domeniul semantic și onomasiologic al religiosului a avut-o, de-a lungul timpului, asupra diverselor medii ale existenței noastre se reflectă și în toponimie, lucrările de specialitate fiind grăitoare¹. Cum documentele istorice sunt puține sau chiar lipsesc, de multă vreme lingvisticii îi revine meritul de a scoate în lumina reflectorului perioade de timp mai puțin cunoscute. Credința și practicile religioase sunt condiții esențiale, piloni de rezistență ce transcend lumea materială. Medicina tradițională, în abordarea ei holistică se bazează pe terapiile spirituale care în mod singular sau prin asociere cu alte terapii ajută la îngrijirea, diagnosticarea și prevenirea maladiilor și menținerea stării de sănătate. De un real folos se dovedește a fi studiul numelor proprii. Alături de împrumuturile lexicale și de dialecte,

¹ Vezi în acest sens Simona Goicu, *Contribuții lingvistice la istoria spiritualității românești*, Augusta, Timișoara, 2004 sau *Termeni creștini în onomastica românească*, Ed. Amfora, Timișoara, 1999.

acestea aduc beneficii majore arheologiei și istoriei, onomastica colaborând îndeaproape și cu alte științe și discipline.

Așa cum se poate deduce și din titlu, în prezentul studiu ne vom opri atenția asupra categoriei apelativelor topice ce aparțin vocabularului religios. Banatul, inclusiv zona văilor Bistra și Sebeș, ne oferă, din acest punct de vedere, un domeniu în care cercetările de acest gen pot deveni foarte fructuoase.

Aspecte ale credinței și practici religioase în toponimie

Aspectele de ordin religios au influențat în mod profund și durabil toponimia românească, fiind o practică obișnuită la toate popoarele creștine din apusul și răsăritul Europei, începând cu secolul al IV-lea (v. Vroonen 1967: 257 apud Teleoacă 2011: 620). Creștinismul a ajuns cu foarte mult timp în urmă pe teritoriul Dacoromâniei, între anii 34 și 47 (Pachia Tatomirescu 2003: 106), migrația în toponimie a diversilor termeni circumscriși domeniului religios explicându-se în acest fel.

Este știut faptul că factorii socioculturali și psihologici sunt direct implicați în procesul numirii, iar religia ca factor catalizator și-a lăsat puternic amprenta. Până să ajungă slujitorii fideli ai unor realități geografice, apelativele au urmat un lung și complex proces format din mai multe etape, fiecare dintre acestea lăsându-și puternic amprenta asupra lor. Mai întâi termenul religios a intrat în sfera onomasticii ca nume de botez, pentru ca mai târziu, odată cu oficializarea numelui de familie și simultan cu laicizarea treptată a prenumelor (v. Ionescu 1975: 16), acesta să fie utilizat cu precădere ca patronim. Toponimizarea antroponimelor reprezintă o modalitate fundamentală cu precădere în toponimia minoră. Între antroponimele intrate în toponimie se numără și cele provenite din apelative, astfel încât ne este foarte greu să stabilim dacă toponime ca: *Icoană* (Glb), *Remetea* (Bcv), *Mătanian* (PoiMr) etc. trebuie raportate la un apelativ sau la un antroponim, realitatea locală coroborată cu documentele istorice, precum și abordarea unor perspective diverse (istorico-sociale, geografice, etnografice etc.) vor conduce spre emiterea unei ipoteze concrete „cu cât o cercetare coboară spre obârșia faptelor istorice, cu atât analiza numelor de persoane și de locuri are șansa a se apropia de adevăr, deoarece fiecare nume este produsul istoriei, dar în același timp, și numele are o istorie care îi este proprie” (Goicu 2001: 6). Migrația în toponimie a termenilor din domeniul religios este modestă dacă luăm ca termen de comparație clasa antroponimelor caracterizate printr-un dinamism remarcabil (v. în acest sens Graur 1972: 8-9). Particularitățile de limbă, spațiul pe care îl definesc sau condițiile social-culturale ale dezvoltării societății noastre, întreaga cultură a oamenilor care le-au dat naștere și care au scris și rescris prin ele istoria poporului și a limbii române fac din toponimie „arhivă-tezaur” a poporului nostru, compensând astfel, cu prisosință, vitalitatea clasei antroponimice.

Privire specială asupra văilor Bistra și Sebeș. Repere istorice, arheologice și toponimice

Războaiele romane pentru cucerirea Daciei au lăsat urme istorice în această zonă, Valea Bistrei constituind calea de acces și unul din principalele drumuri spre capitala Daciei – *Sarmizegetusa Regia*, iar Sebeșul trecătoarea romană de la *Tibiscum* (=Jupa) la *Dierna* (=Orșova). În urma războiului de cucerire a Daciei de către romani, trecătoarea spre *Sarmizegetusa* va intra în aria controlată de romani. Liviu Mărghitănu vorbește despre un *altar* ridicat pe aceste meleaguri de Traian în memoria celor căzuți în această luptă, precum și oficierea anuală a jertfelor pentru cei decedați (Mărghitănu 1980:7).

Pe teritoriul satului Iaz² a fost descoperită o *villa rustica*, precum și câteva fragmente de marmoră cu inscripție latină. Textul a fost întregit de profesorul Ioan Piso³ și scoate la iveală un **altar închinat zeului Apolo** pentru sănătatea împăratului Caracalla; altarul a fost ridicat în numele guvernatorului L. Marius Perpetuus prin grija lui P. Aelius Gemellus, comandantul unei cohorte în anul 214. În timpul Daciei romane, la șase kilometri de actuala vatră, se găsea castrul roman Tibiscum⁴ (Jupa), construit în anul 106 e.n., unde au fost găsite fragmente ceramice dacice, precum și **tumuli dacici** (sec I -II e.n.) (v. Stănescu 2005: 19). Localitățile Iaz și Ciuta, situate în imediata apropiere, poartă amprenta civilizației romane. Aici au fost descoperite unelte, ceramică, monede și **altare de cult** datând din această perioadă.

La Micia a fost descoperită o inscripție datând din 170 d. Chr. care atestă faptul că la Pons Augusti (identificat de cercetători în dreptul localității Marga, Voislova sau Bucova) era un important punct vamal și fiscal. Vameșii de la Pons Augusti încasau importante taxe vamale pentru mărfuri și călători, la un pod peste Bistra⁵, Felix, sclavul împăratului, ajunge ajutor de șef de vamă (vikarius) și ridică un **altar** pentru: „Jupiter optimus Terra Daciae Genius Populi Romani et commercium” (Tudor 1968: 44).

Din epoca neolitică și eneolitică, caracterizată prin așezări umane de mare întindere, situate în special pe terasele joase ale râurilor, au fost descoperite obiecte pe teritoriul localităților Caransebeș⁶, Var și Iaz. În zona de nord a orașului Caransebeș, în punctele *Balta Sărată, Sat Bătrân, Câmpul lui Andrei, Poalele Dealului Zlăgănița, Valea Cenchii* s-a descoperit ceramică neolitică, eneolitică, piese din piatră cioplită (cultura Vinča, Tiszapolgár, Coțofeni, cultura vaselor cu toarte pastilate). Plastica din lut este reprezentată de figurine zoomorfe și idoli antropomorfi, demonstrând, pe de o parte arta la care ajunsese omul în acea perioadă, iar pe de alta unele **practici legate de cultul fecundității și fertilității** (Bona 1989:7-9).

Din perioada medievală datează unele materiale descoperite pe teritoriul localităților Caransebeș, Iaz, Rusca Montană, Ruschița și Oțelu Roșu. La Caransebeș, în centrul orașului s-a descoperit o **biserică-sală** de mari dimensiuni, aparținând unui complex ecleziastic. Zidurile sunt flancate cu contraforturi. Monumentul poate fi datat în secolele XIII-XIV d.Chr. și ar aparține, se pare, de o mănăstire franciscană (v. Luca 2006; Bona 1989).

Pentru locuitorii văilor Bistra și Sebeș spiritualitatea este și astăzi o componentă importantă a vieții, sărbătorile, zilele de post din cursul anului bisericesc constituind momente foarte importante pe care aceștia le respectă cu sfîntenie, iar toponimia este dovada vie a acestei realități.

² Despre mulțimea de obiecte găsite în urma descoperirilor arheologice efectuate la Tibiscum, inclusiv pe raza localităților Iaz, Obreja, Ciuta s-au scris numeroase articole între care le amintim pe cele ale arheologului Adrian Ardeț și prof. Lucia Carmen Ardeț: *Iaz, com. Obreja, jud. Caraș-Severin (Tibiscum)*, în CCA – campania 1999, 2000, p. 46; *Iaz, com. Obreja, jud. Caraș-Severin (Tibiscum)*, în CCA campania 2000, 2001, p. 102-103; *Iaz, com. Obreja, jud. Caraș-Severin*, în CCA – campania 2001, 2002, p. 154-156; *O nouă fortificație militară romană descoperită la Tibiscum-Iaz*, în AnB(SN),2002-2003, nr. 10-11, p. 109-130; *Iaz, com. Obreja, jud. Caraș-Severin*, în CCA – campania 2002, 2003, p. 148 etc.

³ *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, Band 58, Bonn, 1985, p. 211-218 (apud Itineanțu 2002: 42).

⁴ Pentru amănunte privind orașul roman Tibiscum, v. Adrian Ardeț, Lucia C. Ardeț, *Tibiscum, Orașul roman, județul Caraș-Severin*, în CCA – campania 1994, 1995, p. 47; idem, *Tibiscum (Caransebeș), Orașul roman, județul Caraș-Severin*, în CCA – campania 1996, 1997, p. 67-68.

⁵ Urmele acestui pod se văd și astăzi pe malul drept al Nermeseului, în apropierea căruia se află un „apeduct din piatră și mortăr (fără var) cu diametrul de 1,5m ce străbate câmpul” (Tămaș 2007:35).

⁶ Pentru cunoașterea așezării neolitice de la Balta Sărată, (Luca 2006: 56-61), v. S. Dumitrașcu, *Două așezări ale culturii Turdaș*, în „Lucrări științifice”, seria A, Oradea, p. 517-518; Gheorghe Lazarovici, *Tipologia și cronologia materialului vincian de la Balta Sărată – Caransebeș (Campania din 1963)*, în ActaMN, XII, 1975, p. 13-34; Dana Bălănescu, *Plastica antropomorfă în așezarea eneolitică de la Caransebeș – Balta Sărată*, în „Tibiscum” 1982, nr. 4, p. 113-120; Richard Petrovsky, Ștefan Cădariu, *Așezări ale culturii Coțofeni în județul Caraș-Severin*, în Banatica 1979, nr. 5, p. 35-70.

Reprezentând o parte integrantă a toponimiei românești, toponimele din zona văilor Bistra și Sebeș au fost culese prin anchete directe și succesive în localitățile din acest perimetru apelându-se în egală măsură și la lucrările de toponimie (dicționare, monografii, articole, studii), la culegeri de documente, la lucrări istorice și memorialistice, ghiduri, planuri etc.

Biserica, obiectele de cult și preotul

Biserica este cea care-i adună pe credincioși laolaltă, „semn al comuniunii oamenilor cu Dumnezeu” (DEX). Ea le dă forță, putere, încredere, speranță, protejându-le pășunile, recoltele și animalele. Clădirea destinată celebrării cultului creștin este prezentă în microtoponimia noastră amintind de edificiile construite pe coline, dealuri sau câmpii în semn de recunoștință, ocrotire, sprijin:

Calea Bisericii (Zer) – „drum”.

Ogașu Bisericii (Dlc) – „pârâu”.

Fântâna de la Biserică (Bor), (Cir) – „fântână”.

Fața Bisericuței (M) – „pădure de fag și brad pe dealul Prodanei”.

La Biserică (Zg) – „terenuri arabile”.

Ulița Bisericii (Glb) (TRu) (Zăv) – „uliță ce duce la biserică”.

Prin extindere având sensul de „stâncă sub formă de turlă înaltă, formă de relief întâlnită în zonele montane, calcaroase” (DTRO, I: 137, v. și Loșonți 2000:29; Frățilă 2002: 54, 55), apelativul apare în:

Cleanțu Bisericuței (M) – „deal”.

Cracu Bisericuței (M) – „pădure de fag pe valea râului Nermeș”; „un drum cu pietre ce seamănă cu niște bisericuțe, duce spre Prodana”.

Hramul este cea mai mare sărbătoare a bisericii fiind prilej de mare sărbătoare în micile noastre comunități ortodoxe. Apelativul **nedeie**⁷ având sensul de - „1. petrecere câmpenească populară de origine pastorală organizată de obicei cu prilejul unei sărbători sau al unui hram. 2. Loc (plan) pe vârful unui munte” (< sl. *nedělja* „duminică”) (DEX) - este întâlnit în toponime precum:

Buza Nedeii (PoiMr), (Dlc) – „munte”, (Mal) – „pajiște alpină”, (Măr) – „pășune alpină”

Gura Nedeii (Glb) – „deal”.

Plaiu Buza Nedeii (Măr) – „cale de acces spre Buza Nedeii”.

Plaiu Nedeii (Mal) (Măg) (PoiMr) – „drum spre Muntele Mic”.

Pe Nedeia (PoiMr) – „drum spre Buza Nedeii”.

Nedeia (Măg) – „munte”, (Car) – „stradă”.

Crucea „obiect format din două bucăți de lemn, de piatră, de metale prețioase etc. așezate perpendicular și simetric una peste alta și constituind simbolul credinței creștine” (DEX) are rolul de a proteja pășunile și animalele de forțele malefice de furtuni, grindină, fulgere, avalanșe sau de foc, fiind de obicei amplasată în locurile așa numite rele, unde au avut loc întâmplări tragice. Semnul crucii încheie apoteotic orice rugăciune pe care, cu smerenie, credincioșii o înalță Domnului pentru sănătate⁸. Apelativul a fost păstrat în nume de locuri precum:

⁷ Vezi în acest sens, articolul lui Ion Conea, *Din geografia istorică și umană a Carpaților. Nedei, păstori, nume de munți*, în BSRG, LV, 1936, p. 51-52.

⁸ Preaputernice și slăvite Doamne, Iisuse Hristoase! Tu, Care ai venit în lume să tămăduiești neputințele oamenilor, Care nu ai venit să chemi la pocăință pe cei dreپți, ci pe cei păcătoși, și ai primit moarte pe cruce pentru mântuirea noastră! Din adâncul

Balta de la Valea Crucii (Mal) – „pârâu”.
Dealul Crucii (Car) (RusM) – „deal”.
Gruñețu Crucea Fetii (Zăv) – „deal”.
Izvorul Crucioarelor (Bor) – „izvor, izvorăște din Goleș și se varsă în Râu Mare”.
La Cruce la Icoană (Glb) – „cruce de piatră pe Valea Glimbocii”.
Peștera Crucii (RusM) – „peșteră”.
La Crucea Varului (Glb) – „deal”.
La Cruce (Dlc), (Var) – „teren arabil”.
Valea Crucii (Mal) – „pârâu, izvorăște din Valea și se varsă în Bistra”, (Mal) – „teren arabil”.

Icoana „imagine pictată sau, mai rar, sculptată, care reprezintă diferite divinități sau scene cu temă religioasă și care servește ca obiect de cult” (DEX) este un obiect de venerație specific bisericii ortodoxe, simbol al Învierii. Ea este reprezentarea unui sfânt, a unui înger, a Mântuitorului nostru, simbol al continuității vieții după moarte. Creștinii ortodocși se roagă, se închină, își fac semnul crucii sau sărută icoanele în semn de omagiu și recunoștință. Prin mimetism sufletul este ajutat să se elibereze, rugăciunea făcută în fața unei icoane aduce bucurie, speranță și iubire.

Icoană (Glb) – „teren în pantă, arabil”.
La Cruce la Icoană (Glb) – „cruce de piatră pe Valea Glimbocii”.
Pârâu de la Icoană (PoiMr) – „pârâu izvorăște din Măgura și se varsă în Bistra”.

Preotul este persoana care oficiază cultul religios, mijlocitorul dintre om și divinitate. El este cel care îi „reprezintă pe semenii săi în sfera sacrului, fără a o perturba” (DEX). Recurența apelativului **popă** în toponimia văilor Bistra și Sebeș arată respectul oamenilor pentru cel care este slujitorul, duhovnicul, modelul de comportament și totuși figură atât de familiară sătenilor, cel ce este slujitorul pământului și al altarului în același timp⁹.

Calea Popii (Obr) – „cale de acces spre izlazul comunal”.
Cioaca Popii (Băț) – „cunună de deal”.
Dâmbu Popii (Iaz), (OR) – „pășune și pădure”.
Dosu Popii (Băț) – „deal”.
Fața Popii (Bcv) – „față de deal cu pădure”.
Golu Popii (Dlc) – „pășune”.
Gura Popii (Băț) – „parte de sat la poalele dealului”.
Izvorul Popii (Băț), (M) – „izvor”.
La Calea Popii (Dlc) – „cale de acces spre Pădurea Mare”.
La Popa Tămășilă în Zăvoaie (Obr) – „șes arabil”.
La Popi (Bor) – „pădure de foioase și conifere”.
Locu Popii (Mal) – „teren aparținând bisericii”.
Ogașu Popii (Bor) – „ogaș”.

inimii Te rog să primești smerita mea nevoință și această mică rugăciune a mea pentru cel încercat de boală! (<https://doxologia.ro/rugaciune/rugaciune-catre-mantuitorul-iisus-hristos-pentru-izbavire-de-boala>).

⁹ În acest sens, vezi articolul Feliciei Adăscăliței, *Rolul și poziția preotului în satul românesc transilvănean - Protopopiatul greco-catolic al Hunedoarei (1853- 1867)* (https://www.academia.edu/11222740/AD%C4%82SC%C4%82LI%C5%A2EI_-_Rolul_%C5%9Fi_pozitia_C5%A3ia_preotului_%C3%AE_n_satul_transilv%C4%83nean_-_Protopopiatul_greco-catolic_al_Hunedoarei_1853-1867_?auto=download).

Ostrovu Popii (Iaz) – „locul unde s-a despărțit Ieruga în două părți pentru ca apoi să se reunească”.

Pârâu Popii (Băț) – „fostă pășune alpină, actualmente împădurită”.

Pârâu lu Popa Jianu (Iaz), (M), (Băț) – „pârâu mic care se varsă în Acsin”, „afluent al Slatinei”, „pârâu în masivul Poiana Ruscă”.

Poiana Popii (Măr) – „poiană”.

Râtu Popii (Iaz) – „tern arabil”.

Ulița Popii(Iaz) – „uliță”.

În orașul Caransebeș, viața religioasă i-a determinat pe reprezentanții primăriilor să aleagă pentru numele de străzi dintre marile nume care au reprezentat viața ecleziastică a orașului: *Strada Episcop Nicolae Popeea* (Car), *Strada Protopop Ioan Tomici* (Car), *Strada Gavril Ivul* (Car), *Strada C-tin Popasu* (Car).

Supuse sub lupa fină a lingvistului, aceste toponimele își dau jos haina timpului și, fără a simți pudoarea, transmit simpatetic, în cuvinte simple idei, simțiri, întreaga expresivitate lingvistică a fiecărui localnic la contactul cu lumea ce-l înconjoară. Din punct de vedere structural sau tipologic numele topice ce trimit spre câmpul semantic al religiosului, în discuție aici, se împart în *simple* și *compuse* (*sau analitice*).

Relevanța fizică a unor nume de locuri precum: *Nedeia* (Măg) sau *Icoană* (Glb) le încadrează în prima categorie, ele individualizează locul fără a avea nevoie de elemente suplimentare. În toponimia văilor Bistra și Sebeș categoria toponimelor simple este destul de bine reprezentată, știut fiind faptul că preferința numelor simple se îndreaptă spre zonele accidentate ce caracterizează această zonă. Toponime precum: *La Popi* (Bor), *La Cruce*(Dlc), (Var), *La Biserică* (Zg) ar trebui încadrate tot la toponime simple pentru că prepoziția din formația respectivă nu adaugă termenului pe care îl însoțește un alt sens așa cum se întâmplă cu acele toponime precedate de prepoziții precum: *deasupra*, *de către*, *după*, *între*, *pe sub*, *peste*, prepoziții care, odată alipite termenului în discuție, fac trimitere spre un alt referent¹⁰.

În limba română, un mijloc productiv de formare a toponimelor îl constituie derivarea cu sufixe¹¹, „impresia generală pe care o lasă cercetarea formațiilor toponimice sufixate, spune Iorgu Iordan, este că subiectele vorbitoare nu cunosc nicio piedică și nicio limită în domeniul derivării, când nevoia cere să se recurgă la acest mijloc de creație”. Pe lângă sensul de „obiect mic”, diminutivele ne comunică printr-un singur cuvânt și sentimente de dragoste, de simpatie, de compătimire. Nuanța afectivă a unor toponime precum (*Izvoru*) *Crucișoarelor*, (*Cracul*, *Cleanțul* sau *Fața*) *Bisericiței* mărește gradul de expresivitate a acestor derivate atribuindu-le o anumită funcție stilistică¹².

Numărul toponimelor compuse este mult mai mare la nivelul microtoponimiei, cauza constând în faptul că numele topice compuse, datorită numărului mare al elementelor lor

¹⁰ Cu privire la acest aspect vezi și Bolocan: 1978: 94, Toma, 1979: 39 apud Frățilă, 2002: 203.

¹¹ Cf. Emilian N. Buretea, *Valori ale unor sufixe în toponimie*, în idem, *Contribuții la studiul toponimiei românești*, Ed. Universitaria, Craiova, 1994, p. 24-34, cf. și Rodica Suflețel-Moroianu, *Aspecte ale derivării cu sufixe în toponimia bănățeană*, în SO, V, 1990, p. 282- 304.

¹² În această situație nu mai avem a face cu diminutive propriu-zise, ci cu diminutive formale, false, aparente, v. discuția referitoare la acest aspect la Frățilă 2002: 190-192. Iorgu Iordan remarcă existența a trei categorii de derivate diminutive: diminutive propriu-zise, diminutive ca mijloc de diferențiere lingvistică, diminutive care indică relația spațială dintre două obiecte (Iordan 1963: 479).

componente, redau cu mai mare exactitate și mai complet particularitățile microobiectelor, devenind astfel mai clare pentru vorbitori, putând fi mai ușor localizate și identificate¹³.

Raportul dintre determinant și apelativ se face în funcție de natura determinantului, care poate să fie: **apelativ** (iar în acest caz va exprima o caracteristică a locului: *Dealul, Valea, Peștera*) **Crucii**, (*Ulița, Ogașul, Calea, Fântâna*) **Bisericii**, (*Grușetu Crucea Fetii*), **toponim** (iar în acest caz va exprima apartenența sau poziționarea *Gura Nedeii, Plaiu Nedeii, Plaiu Buza Nedeii*) sau **antroponim** (iar în acest caz se va exprima un raport de proprietate: *Pârâu lu Popa Jianu, La Popa Tămășilă în Zăvoaie*).

De multe ori relația dintre entopic și determinant est illogică, astfel, în *Dosu Popii* (Băț), *Fața Popii* (Bcv), apelativul *popă* a ajuns, prin conversie toponimică, să preia funcția entopicului *deal*, înlocuindu-l. Presupunem că inițial numele locului a fost *Fața/Dosu Dealului Popii*, iar mai apoi, din dorința de simplificare, localnicii l-au numit simplu – *Fața/Dosu Popii*. Astfel de exemple sunt numeroase în zona anchetată, dăm doar câteva exemple pe lângă cele inventariate în lucrarea de față: *Dosu Borlovii* (Bor), *Dosu Jurmii* (Bor), *Fața lu Bălaci* (Bor), *Fața Velica* (Cir), *La Gura Porcului* (RusM) etc.

Considerații finale

Termenii religioși, prezenți în toponimia noastră, exprimă noțiuni concrete ale unui univers nemijlocit omului și este cât se poate de firesc ca ei să fie „antrenați într-un raport semantic, logic” (Eremia 2006: 9) cu realitățile geografice înconjurătoare. Odată intrați într-un alt domeniu de activitate, cel geografic aici, ajung slujitorii fideli ai unor noi configurații, nu înainte însă de a urma un lung fenomen de abstractizare și generalizare.

Originea apelativelor care stau la baza formării acestor nume trebuie căutată în graiul viu al vorbitorilor și ține de „limbajul afectiv sau expresiv” (Eremia 2006: 9) al acestora. Apelativele ce derivă din termeni care transmit simpatetic aspecte ale tradiției și practici religioase au ajuns să desemneze noi realități fiind de un real interes nu doar pentru lingviști sau geografi, ci pentru toți cei care sunt interesați de întreaga cultură a oamenilor care le-au dat naștere și care au scris și rescris prin ele istoria poporului și a limbii române.

Credința și practicile religioase fac parte din viața noastră, iar toponimia reflectă o dată în plus această realitate. Ele sunt condiții esențiale, iar medicina tradițională, în abordarea ei holistică se bazează pe terapiile spirituale care în mod singular sau prin asociere cu alte terapii ajută la îngrijirea, diagnosticarea și prevenirea bolilor și menținerea stării de sănătate. Religia a apărut devreme în toponimia românească, creștinismul și în mod particular ortodoxismul influențând-o în mod profund și durabil. În trecut, mai mult decât în zilele noastre, omul trăia în armonie cu natura și cu Dumnezeu. El știa că sufletul este mort dacă a pierdut credința în Dumnezeu și că singura cale pe care trebuie să o urmeze pentru a se vindeca în profunzime se află în sfera spiritualului. E o pleiadă de valori și concepte după care comunitatea, locuitorii văilor Bistra și Sebeș s-a organizat de-a lungul secolelor și pe care toponimia, acest tezaur nescris, o reînvie cu fervoare prin intermediul apelativelor topice circumscrise domeniului religios.

Sigle pentru localitățile anchetate

Băuțar = (Băț)	Iaz = (Iaz)	Rusca Montană = (RusM)
Borlova = (Bor)	Măgura = (Măg)	Ruschița = (Rusț)

¹³ Vezi Gh. Bolcan, *Nume de locuri compuse*, în SCL, XXVIII, 1977, nr. 6, p. 621-629; Gh. Moldoveanu, *Structuri ale toponimelor din bazinul Milcovului*, în *Lucrările Simpozionului de Toponimie*, București, 1975, p. 109.

Bucova = (Bcv)	Mal = (Mal)	Turnu Ruieni = (TRu)
Caransebeș = (Car)	Marga = (M)	Valea Bistrei = (VB)
Cicleni = (Cic)	Măru = (Măr)	Vama Marga = (VMg)
Cireșa = (Cir)	Obreja = (Obr)	Var = (Var)
Ciuta = (Ciut)	Ohaba = (O)	Voislova = (Vos)
Cornișoru = (Crn)	Oțelu Roșu = (OR)	Zăvoi = (Zăv)
Dalci = (Dlc)	Poiana Mărului = (PoiMr)	Zervești = (Zer)
Glimboca = (Glb)	Preveciori = (Prev)	Zlagna = (Zg)

BIBLIOGRAPHY

- Bolocan, Gh. (coordonator), *Dicționarul toponimic al României. Oltenia*, Craiova, Ed. Universitaria, I-II, 1993; III, 2001; IV, 2003; V, 2004; VI, 2006; VII, 2007 (DTRO).
- Dicționarul explicativ al limbii române*, București: Univers Enciclopedic, 2016 (DEX).
- Bona, Petru, *Caransebeș (Contribuții istorice)*, Comitetul Județean pentru cultură și Educație Socialistă Caraș-Severin, Caransebeș, 1989.
- Bureștea, Emilian, *Contribuții la studiul toponimiei românești*, Ed. Universitaria Craiova, 1994.
- Eremia, Anatol. 2006. *Dicționar explicativ și etimologic de termeni geografici*, Chișinău: Știința.
- Frățilă, Vasile, *Studii de toponimie și dialectologie*, Ed. Excelsior Art, Timișoara, 2002.
- Goicu, Viorica, *Contribuții de onomastică istorică*, Ed. Augusta, Timișoara, 2001.
- Gaur, A., *Nume de locuri*, Editura Științifică București, 1972.
- Homorodean, Mircea, *Vechea vatră a Sarmizegetusei în lumina toponimiei*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1980.
- Ionescu, C., *Mică enciclopedie onomastică*. Editura Enciclopedică Română, București, 1975.
- Ioniță, Vasile *Nume de locuri din Banat*, Ed. Facla, Timișoara, 1982.
- Iordan, Iorgu, *Toponimia românească*, București, EA, 1963.
- Itineanțu Petru (coordonator), *Monografia comunei Obreja*, Editura Ionescu, Caransebeș, 2002.
- Loșonți, Dumitru *Toponime românești care descriu forme de relief*, Ed. Clusium, Cluj-Napoca, 2000.
- Luca, Sabin Adrian, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc*, Editura Altip, Sibiu, 2006.
- Mărghită, Liviu *Banatul în lumina arheologiei*, vol. II, Ed. Facla, Timișoara, 1980.
- Pachia Tatomirescu, Ion, *Dicționar estetic-literar, lingvistic, religios de teoria comunicației*, Ed. Aethicus, Timișoara, 2003.
- Stănescu, Alexandru, *Caransebeș*, Ed. Nagard, Lugoj, 2005.
- Tămaș, Trandafir, *Monografia comunei Marga*, Editura Tim, Reșița, 2007.
- Teleoacă, Dana-Luminița, *Impactul terminologiei religioase românești asupra domeniului Onomastic (sărbători creștine)*
<http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/V1475/pdf>.
- Tudor, Dumitru, *Orașe, târguri și sate în Dacia romană*, EȘ, București, 1968.